

ČÍSLO 01 - ČERVENEC 2011

Fakulta restaurování na dva roky opouští své působiště v piaristické koleji naproti areálu litomyšlského zámku. Stěhování ateliérů a depozitářů proběhlo v červnu tohoto roku. Kolej spolu s dalšími několika historickými budovami projde v následujících letech v rámci projektu IOP Revitalizace zámeckého návrší rozsáhlou rekonstrukcí. Své sídlo zde opět najdou ateliéry restaurování knižních děl na papíře a ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů, ale také katedra humanitních věd, pracoviště katedry nástěnných maleb a zejména rozsáhlá piaristická knihovna, která byla řadu let zcela nepřístupná.

OBSAH

úvodník	2
Kalendář akcí na rok 2011	2
Chcete se zapojit?	3
Informační síť a databáze v péči o kulturní dědictví	5
Prezentace projektu na konferenci Muzea, památky a konzervace	7
Interdisciplinarita jako téma 1. konference projektu PPP PRO	7
V hledáčku zájmu: Valdštejnský palác a sgrafitová výzdoba zámku v Litomyšli	8
Čtvrté diskusní setkání	8
Představujeme partnera projektu: Národní památkový ústav	9
Vratislav Nejedlý: Možnosti zlepšení tu jsou	10
Ivana Kopecká: Technologie v praxi	11
Zdeněk Vácha: Pohled na technologa očima památkáře	12
Ivana Kopecká: Přírodovědné referenční sbírky, knihovny a databáze	13
Petr Horák: Muzejní a archivní databáze v oblasti restaurování	15

PÁR SLOV ÚVODEM

Projekt „Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu“ je podporován a realizován v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a jeho výzvy Partnerství a sítě, která byla vyhlášena Ministerstvem školství ČR. Je zaměřen především na podporu rozvoje vzdělávání a spolupráce odborníků a studentů různých zaměření, kteří se již podílejí nebo se připravují v budoucnu převzít odpovědnost za kvalitní uchování našeho kulturního dědictví.

Platný památkový zákon z roku 1987, kterým ač v řadě ostatních ohledů fixuje tehdejší poměry a ne zcela vyhovuje současné praxi, svým způsobem alespoň předjímá a reflektuje možnost dynamické proměny názorů na péči o památky v čase, když říká: „Podmínky realizace obnovy – restaurování (chápaného jako souhrn prací různých profesních zaměření) musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně-historických hodnot“.

Náš projekt si v souvislosti s potřebami praxe a rozvojem poznání kulturně-historických hodnot vytkl několik cílů:

* Vytvořit bezpečný prostor pro osobní setkávání odborníků různých generací a profesních zaměření, prostor a předpoklady pro dialog a diskusi mezi zúčastněnými a tím i pro ak-

tivní mezioborovou spolupráci.

* Úspěšnost dosažení dalšího cíle, tj. rozvoje vzdělávání, souvisí s hledání odpovědí na otázky jako např.: Jakými proměnami procházelo chápání kulturně-historických hodnot? Jak tyto hodnoty chápeme dnes? Co současná společnost očekává od památkové péče? S tím pochopitelně souvisí i naše schopnost poučit se s dosavadní praxe vzdělávání a péče o památky.

* Předpokladem pro dlouhodobější uplatnění získaných poznatků je pak vytvoření otevřené internetové platformy pro prezentaci názorů a sdílení poznatků mezi širší odbornou veřejností.

Jsme přesvědčeni, že aktivity spojené s realizací projektu mohou z dlouhodobého hlediska přispět nejen ke zlepšení podmínek pro uchování kulturního dědictví a znovuustavení a potvrzení jejich aktuálních hodnot pro současnou společnost. Jsme tedy přesvědčeni, že památky mají bezesporu významný kulturní, sociální, a koneckonců i ekonomický potenciál i pro dnešní polyvalenční a na rozvoj orientovanou společnost.

doc. Jiří Novotný, akad. soch.

KALENDÁŘ AKCÍ NA ROK 2011

ČERVENEC

Diskusní setkání č. 4: Úloha vzdělávání v péči o hmotné kulturní dědictví

Datum a místo konání:

19. 7. 2011 Brno

(Univerzitní kampus Bohunice)

ZÁŘÍ

Seminář, představení starších restaurátorských projektů:

Valdštejnský palác v Praze

Předpokládaný termín:

1. týden v září, Praha (2. 9. 2011)

Diskusní setkání č. 5: Úloha humanitních věd v péči o kulturní dědictví

Datum a místo konání:

13. 9. 2011 Litomyšl

ŘÍJEN

Seminář, představení starších restaurátorských projektů:

Sgrafitová výzdoba zámku v Litomyšli

Datum a místo konání:

11. 10. 2011 Litomyšl

Akce probíhá ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Pardubicích

LISTOPAD

Diskusní setkání č. 6: Restaurátor v procesu péče o kulturní dědictví

Datum a místo konání:

30. 11. 2011 Litomyšl

Konference: Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví

Datum a místo konání:

1. – 2. 12. 2011 Litomyšl

CHCETE SE ZAPOJIT?

PROJEKTOVÉ AKTIVITY JSOU VÁM OTEVŘENY

Základní filosofií projektu je budování sítě spolupráce napříč celou oblastí české péče o památky. Díky projektu vznikne celá řada aktivit a výstupů, u nichž je očekáváno a vítáno zapojení nejrůznějších odborníků působících v oblasti péče o památky, akademických pracovníků a studentů souvisejících oborů. Do projektových aktivit se lze zapojit především jako člen cílové skupiny nebo jako přizvaný odborník. A jaké jsou konkrétní možnosti zapojení?

DISKUSNÍ SETKÁNÍ

V rámci projektu proběhne celkem 18 diskusních setkání, která si kladou za cíl provést analýzu stavu intersektorové a interdisciplinární spolupráce v oblasti péče o kulturní dědictví a definovat podmínky pro její další rozvoj.

V průběhu projektu se od jeho samotného počátku pravidelně 6x ročně setkávají zástupci partnerských institucí a přizvaní odborníci z oblasti péče o památky, kteří se po úvodním poznávacím setkání průběžně věnují jednotlivým problematickým či málo diskutovaným oblastem péče o kulturní dědictví z hlediska interdisciplinárního výkladu.

Pozornost je věnována zvláště definování základních pojmů, které jsou zdrojem nejednoznačných výkladů a nedorozumění, stanovení požadavků na kompetence účastníků péče o kulturní památky, navržené postupů spolupráce mezi jednotlivými sférami apod.

PANELOVÉ DISKUSE

Aktivita je určena především pro studenty a mladé akademické pracovníky, kteří díky ní získají možnost bezprostředně se seznámit s konkrétními výstupy diskusních setkání.

V rámci projektu proběhne 5 setkání zaměřených na témata z oblasti základů legislativy v památkové péči, definice základních pojmů, týmová spolupráce nebo možnosti

Živá diskuse mezi účastníky se vyvinula také během exkurze v Centru experimentální mechaniky ÚTAM, na které zájemce ochotně doprovázel Ing. Šot Urushadze, PhD.

fundraisingu, grantové politiky a financování v oblasti péče o kulturní dědictví.

PRAKTICKÉ STÁŽE

V průběhu 2. a 3. roku trvání projektu (2012, 2013) budou pro účastníky z cílové skupiny, především pro studenty z vysokých a vyšších odborných škol, ale také pro mladé akademické pracovníky, postupně realizovány krátkodobé, maximálně čtrnáctidenní stáže na příkladně metodických projektových akcích v oblasti péče o kulturní dědictví. Účastníci, kteří budou během stáží pracovat v několikačlenných týmech, by díky nim měli získat praktické zkušenosti z mezioborové spolupráce a být schopni je uplatnit také ve vlastní praxi.

Více informací o plánovaných stážích bude zveřejněno s dosta-

tečným předstihem (na konci roku 2011) na webových stránkách projektu.

SEZNÁMENÍ SE

STARŠÍMI PROJEKTY

RESTAUROVÁNÍ

A PAMÁTKOVÉ OBNOVY

Pod záštitou projektu zorganizujeme šest analýz v místě již proběhlých projektů spolupráce na ochraně kulturního dědictví a na ně navazujících seminářů, kde budou moci jejich účastníci diskutovat o hodnocených projektech z hlediska dnešního nazírání na postupy interdisciplinární spolupráce a zapojení jednotlivých oborů podílejících na péči o kulturní dědictví. O náplni prvních dvou setkání, která proběhnou v roce 2011 více viz str. 8.

KONFERENCE

„INTERDISCIPLINARITA V PÉČI O KULTURNÍ DĚDICTVÍ“

V rámci projektu budou zorganizovány dvě velké konference řešící problematiku interdisciplinární spolupráce v péči o kulturní dědictví. V současné chvíli je na webových stránkách projektu zveřejněna druhá výzva k účasti na konferenci na téma „*Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví*“, která proběhne 1. – 2. 12. 2011 v Litomyšli (viz str. 7).

PŘISPÍVÁNÍ DO BULLETINU A E-ČASOPISU

Projektový bulletin plní především úlohu informování o průběhu realizace projektu, o připravova-

ných a proběhlých aktivitách. Vedle toho zde je prostor také na uveřejňování diskusních příspěvků, kratších článků nebo zpráv o aktuálním dění v oblasti české péče o památky a kulturní dědictví.

Vedle bulletinu postupně vzniká také odborný recenzovaný elektronický časopis, jako periodikum zaměřené na rozvoj interdisciplinárního přístupu a spolupráce v oblasti péče o památky a kulturní dědictví. Jeho první číslo bude vydáno na začátku roku 2012.

VYTVOŘENÍ ÚČTU NA INTERNETOVÉM PORTÁLU

Elektronická podoba Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu bude ojedinělou online aplikací umožňující vzájemné propojení a získání kontaktů na jednot-

livé subjekty působící v oblasti péče o kulturní dědictví (školy, vědeckovýzkumní pracovníci, specialisté památkové péče, technologové a experti přírodovědných analýz, samostatně pracující restaurátoři apod.). Registrovaní uživatelé si zde vytvoří vlastní profily a ve vzniklé databázi kontaktů budou moci vyhledávat příležitosti spolupráce s dalšími kolegy.

Jednoduchá registrace uživatele portálu umožní přístup také k plným textům připravovaného recenzovaného odborného časopisu zaměřeného na oblast interdisciplinarity a spolupráce v péči o památky. Odhadovaný termín spuštění portálu je listopad – prosinec 2011.

VYUŽITÍ SLUŽEB CENTRA PRO SPOLU- PRÁCI V PAMÁTKOVÉ PÉČI

Úkolem Centra pro spolupráci v památkové péči jako hlavního zprostředkujícího subjektu je poskytovat odborné veřejnosti a pracovníkům činným v péči o kulturní dědictví poradenství v oblasti spolupráce se vzdělávací a výzkumnou sférou a také konzultovat možnost jejich zapojení do vznikající sítě pro památkovou péči.

Centrum bude působit při Fakultě restaurování a organizačně zajišťovat řadu projektových aktivit. Do náplně jeho činnosti patří publicita projektu a informování odborné i širší veřejnosti o jeho aktivitách, možnostech zapojení atd., ediční činnost, redakční činnost e-bulletinu a e-časopisu, organizace velkých konferencí v 1. a ve 3. roce trvání projektu (prosinec 2011, květen 2013), organizace vyhodnocení starších projektů spolupráce na restaurování památkových objektů a navazujících seminářů.

KDO JE TO ČLEN CÍLOVÉ SKUPINY?

Cílovou skupinou, tedy osobami podpořenými díky aktivitám projektu, jsou pracovníci z organizací zabývajících se výzkumem a vývojem, akademičtí pracovníci a studenti vysokých a vyšších odborných škol oborů, které participují na péči o kulturní dědictví: restaurování, chemie-technologie restaurování, dějiny umění, právo a veřejná správa, ekonomie, architektura a pozemní stavitelství, muzeologie, archeologie a historické vědy, atd. Podmínkou účasti na projektových aktivitách jako člena cílové skupiny je studium či pracovní poměr na pracovišti v rámci České republiky mimo území Hlavního města Prahy. Pro členy cílové skupiny jsou určeny především následující projektové aktivity a výstupy: možnost účasti na panelových diskuzích s odborníky, nabídka stáží v aplikačním sektoru, možnost vytvoření vlastního účtu v internetovém portálu, účast na vyhodnocení starších projektů spolupráce v oblasti restaurování a památkové obnovy.

Přes toto vymezení dané podmínkami Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost je projekt otevřen všem zájemcům. Tedy i těm, kteří nesplňují kritérium definice člena cílové skupiny, nechtějí působit jako přizvaní odborníci, ale mají například zájem účastnit se pouze vybraných projektových aktivit. Například se zaregistrovat do internetového portálu, navázat kontakty v rámci vznikající sítě, využít služby Centra pro spolupráci v památkové péči apod.

Pro bližší informace kontaktujte hlavní koordinátorku projektu Ing. Martinu Huckovou martina.huckova@upce.cz nebo koordinátorku klíčové aktivity 4 Dr. Petru Hečkovou petra.heckova@upce.cz

CO UŽ PROBĚHLO A CO JE PŘED NÁMI

INFORMAČNÍ SÍTĚ A DATABÁZE V PĚČI O KULTURNÍ DĚDICTVÍ

3. diskusní setkání, 14. dubna 2011, Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v.v.i., Praha

V pořadí třetí diskusní setkání projektu PPP PRO s názvem „Informační síť a databáze v péči o kulturní dědictví“ se uskutečnilo 14. dubna 2011 na půdě partnerské instituce, Ústavu teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd ČR, v.v.i. Jak už název napovídá, setkání, na něž přijaly pozvání na čtyři desítky odborníků, se zaměřilo na aktuální problémy a možnosti využívání databázových systémů v různých sférách oblasti péče o kulturní dědictví, ať už se jedná o základní evidenci vytvářenou Národním památkovým ústavem, specializované odborné databáze určené pro konkrétní úkoly nebo konkrétní témata (technologické referenční databáze, databáze restaurátorské) nebo aplikace sloužící pro aktivní hledání možností v oblasti preventivních a ekonstrukčních zásahů (databáze MONDIS). Přes modernost technologických řešení je základním předpokladem úspěchu závažnost a relevance informací, s nimiž databázové produkty pracují. Ve všech případech se poukázalo také na nezbytnost dostupnosti a nenáročnosti aplikací z hlediska uživatele a také na otevřenost informací.

Setkání zahájili svým příspěvkem „Aktuální možnosti integrovaného informačního systému památkové péče“ Ing. arch. Zuzana Syrová Anýžová a Ing. arch. Jiří Syrový

Třetího diskusního setkání, které proběhlo 14. dubna 2011 v prostorách Ústavu pro teoretickou a aplikovanou mechaniku AVČR, v.v.i., se zúčastnily čtyři desítky odborníků.

(Národní památkový ústav). Nový Integrovaný informační systém památkové péče (IISPP) je budován za podpory Ministerstva kultury a vzniká postupně z databází, které provozuje NPÚ na lokálních počítačových stanicích. Aktuálním úkolem je dát dohromady obsahovou i databázovou část do racionálnějších struktur a pomocí webových prohlížečů, bez nutnosti instalace software, tyto systémy zpřístupnit pro všechny uživatele.

Aplikací s mnoha možnostmi je Geografický informační systém NPÚ (GIS NPÚ), jejíž nejdůležitější část tvoří prostorová identifikace lokalit a objektů (nemovitých i movitých). Pro prostorovou identifikaci byla zčásti převzata data Českého statistického úřadu (definiční body budov), a ta se postupně doplňují o definiční body dalších objektů zájmu (kostely, kaple). Z celkového počtu přibližně 40 200 památek by měly být všechny určitým způsobem zobrazeny v systému. Kapacita

systému je však mnohonásobně vyšší (až 2,5 mil.).

Proces plnění obsahu bude permanentní, s trochou nadsázky by ve stejném systému mohly být zaevidovány v podstatě i dnes ještě nepostavené věci. Z mapové části by měla být přístupná část výpisů dokumentace uložené v informačním systému. Aplikace je v současné chvíli rozdělena na část určenou pro veřejnost a část pro registrované uživatele. Na pilotních projektech v okresech Břeclav a Vyškov by se mělo v praxi ověřit, jaká je připravenost systému. Na prostorové identifikaci jednotlivých movitých předmětů se stále pracuje.

Příspěvek Mgr. Petra Horáka (Fakulta restaurování Univerzity Pardubice) s názvem „Muzejní a archivní databáze v oblasti restaurování“ představil databázi, která aktuálně vzniká na Fakultě restaurování díky projektu Restaurátoři pro

Program třetího diskusního setkání zpestřila také prohlídka dvou pracovišť hostitelské instituce ÚTAM - centra experimentální mechaniky za doprovodu Ing. Šota Urushadzeho, Ph.D. a prohlídka laboratoře historických materiálů, kterou řídila Ing. Zuzana Slížková, Ph.D. (na snímku).

evropskou praxi. V rámci OPVK vznikl plán digitalizovat stávající sbírky - sbírkové předměty muzea a archivu katedry humanitních věd FR UPa. Struktura databáze je dílem Jiřího Kaše, který stojí u počátku muzea restaurování. V projektu jde o digitalizaci již vzniklé metodiky zpracování konkrétního předmětu. Projekt má za úkol zpracovat všechny sbírkové předměty a zdroje, které vznikly v souvislosti s provozem školy a do archivu se nějakým způsobem dostaly. Zvláště muzeum restaurování a historických technologií při FR je unikátní sbírkou obsahující bezpočet fragmentů pocházejících z restaurátorských zásahů. Součástí muzea a jeho sbírek je také nejrozličnější škála materiálů a hornin. V případě vyřešení autorsko-právních otázek autoři databáze předpokládají, že by zde mohly být postupně uveřejňovány také nejnovější restaurátorské zprávy. Skenování stávajících papírových dokumentů není v plánu. Už pracovní verze databáze je pilně vyhledávána studenty Fakulty restaurování, ale i dalších oborů, například dějin umění. V závěru nevyločil, že by aplikace mohla být do budoucna poskytnuta pro využití také dalším institucím.

Související diskusi věcně obohatil také dr. Zdeněk Vácha (NPÚ ÚOP Brno), který upozornil na existenci propracované metodiky databáze vznikající v souvislosti s obnovou vily Tugendhat v Brně, kterou si vytvořilo Muzeum Města Brna, a dodal, že žádný standard v tomto ohledu neexistuje. Dále také poznamenal, že Brno navázalo kontakt s maďarskými kolegy, kteří budou v rámci programu Leonar-

do mapovat restaurátorské systémy v různých zemích, mj. i metody dokumentace restaurátorských prací. Podle jeho slov by bylo zajímavé na tento proces navázat nebo se do něj dostat.

Ing. Ivana Kopecká (Národní technické muzeum) představila ve svém příspěvku „Přírodovědné referenční sbírky, knihovny a databáze“ různé typy těchto aplikací, které se mohou využívat při přírodovědné analýze (text jejího příspěvku je na str. 13 - 14 tohoto čísla bulletinu).

Odpolední část setkání byla věnována prezentaci nejnovějšího projektu Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v.v.i., který vyvíjejí jeho experti ve spolupráci s odborníky z Fakulty elektrotechnické Českého vysokého učení technického. Tým, jehož členy jsou Doc. Ing. Zdeněk Kouba, CSc., Ing. Petr Křemen, Ing. Jaroslav Valach, Ph.D. Mgr. Ricardo Cacciotti, Ing. Martin Čerňanský, Ph.D., Ing. Petr Kuneš a Ing. Jiří Bláha, Ph.D. pracuje na projektu MONDIS.

Jeho cílem je připravit znalostní systém pro analýzu poruch objektů kulturního dědictví a vytvořit metodiku pro jejich unifikovanou evidenci, návrhy intervencí a preventivní

opatření.

Blok uvedl zástupce ÚTAM Dr. Jaroslav Valach. „*Stále narážíme na skutečnost, že fakt poruchy a poškození zůstává mimo pozornost většiny dokumentačních systémů. Tato mezera si zasluhuje s ohledem na její společenskou i vědeckou důležitost zaplnění, a to nás vedlo k tomu, tento systém začít budovat.*“

Projekt staví na výsledcích předchozího evropského projektu, ale je zapotřebí zachytit co nejširší spektrum uživatelských požadavků ze strany odborné komunity a budoucích uživatelů. Jedním z výstupů znalostního systému bude schopnost indikovat rizika na základě analýzy problému a srovnáním s existujícími zadokumentovanými příklady, které budou základem korpusu tohoto systému. Práce na základě analogií a srovnání má za cíl doporučit optimální intervenci restaurátorovi pro přístup na jeho objektu. Aplikace bude dostupná po internetu, vždy a z každého místa.

Projekt byl podpořen v rámci grantu MKČR NAKI a jeho realizace potrvá do konce roku 2015. **Více informací o jeho zaměření přineseme v příštím čísle bulletinu.**

INTERDISCIPLINARITA JAKO TÉMA PRVNÍ KONFERENCE

PROJEKTU PPP PRO

Již na druhém diskusním setkání našeho projektu 23. února 2011 v Litomyšli (Interdisciplinární spolupráce: Památková péče a přírodní vědy) byla jeho účastníky mnohokrát konstatována nezbytnost interdisciplinární spolupráce napříč obory, které se podílejí na péči o hmotné kulturní dědictví. Smyslem interdisciplinarity je nepochybně efektivně „sčítat“ znalosti, zkušenosti a dovednosti různých oborů lidské činnosti v pomyslných „plochách“ jejich překryvu. Každý obor ale používá jiný jazyk a má jiná kritéria v přístupu ke zkoumané látce. Proto je běžné, že na sebe překrývající plochy nedoléhají, jsou součástí rozdílných systémů stavebnic. „Sčítání“ by tedy nemělo mít formu lineární adice, jak je zvykem v euroamerickém prostoru. Jeho ideálním východiskem by byl spíše holistický přístup.

Tak jako se učíme cizí jazyky, abychom mohli porozumět příslušníkům jiných národů a kultur, musíme se snažit porozumět základům specifik profesí, s nimiž ve snaze o dosažení co nejvěrohodnějších výsledků naší práce přicházíme do kontaktu. Situace je v dnešní postmoderní době ještě komplikovanější vývojem uvnitř oborů samotných. Od konce 18. století docházelo postupně k oddělování přírodních a společenských věd a dělení postupem času pokračovalo i uvnitř těchto větších množin. V každém souboru tak existují různé metodiky a paralelní pracovní linie, jež se nemusejí prolínat ani v úzké determinaci kon-

krétního zkoumaného fenoménu.

Z gnozeologického hlediska není jisté v silách jedince pojmout, pochopit a postihnout poznání současného světa. V našich oborových specializacích bychom si však neměli razit tunel s klapkami na očích, ale naopak vnímat objektivní i subjektivní sou-

vztažnosti hmotných i nehmotných entit celostně. Takovýto způsob vnímání dává prostor k toleranci ostatních názorů a je základem efektivní komunikace a týmové práce, bez nichž se „interdisciplinarity“ prostě neobejde. Kolektivní zkušenost může být formou moderní pansofie, částečně se vymezující proti postmoderně a současnému materialismu. K tomu napomáhají i moderní komunikační prostředky „smazávající“ vzdálenosti. Osobní kontakt, ale zcela vynechat nelze.

Současná axiologie interdisciplinární spolupráce v památkové péči je většinou založena na trojúhelníku restaurátor, technolog, historik umění. Profesi podílejících se na ochraně kulturního dědictví je každopádně mnohem více. Ideálním útvarem se tedy jeví kruh, na jehož obvodu se jednotlivé odbornosti nacházejí a za ideálních podmínek by se měly „scházet“ v jeho středu. Leonardův Vitruviánský člověk (kresba, kolem roku 1487) s jeho kruhovým rámcem je vyjádřením vztahů makrokosmu a mikrokosmu v raně novověkém hermetickém pohledu. Oprášíme-li jejich kontury, vyjeví nám tyto vztahy svou aktuálnost. Praxe konkrétních projektů památkové obnovy však nese i mnohem prozaičtější hlediska, jako je ekonomická stránka, zátěž administrativní agendy, legislativa apod. Etický idealismus se tak dostává do střetu s realitou. Můžeme tedy nalézt společnou řeč, nebo směřujeme k „babylónskému“ zmate- ní jazyků?

Pavel Waisser

Na internetových stránkách projektu byla v těchto dnech zveřejněna druhá výzva k aktivní účasti na konferenci s názvem „Interdisciplinarity v péči o kulturní dědictví“, která se bude konat 1. 2. prosince 2011 v Litomyšli a završí tak první etapu projektu věnovanou problematice mezioborové spolupráce.

PREZENTACE PROJEKTU PPP PRO NA KONFERENCÍ V BRNĚ

Ve dnech 31. května - 1. června 2011 byl projekt PPP PRO Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu úspěšně prezentován na konferenci Muzea, památky a konzervace 2011, která proběhla v prostorách univerzitního kampusu Bohunice Masarykovy univerzity Brno.

Hlavní koordinátorka projektu Ing. Martina Hucková představila základní ideová východiska a cíle projektu, stejně jako možnosti spolupráce a zapojení dalších zájemců do připravovaných projektových aktivit.

V HLEDÁČKU ZÁJMU:

VALDŠTEJNSKÝ PALÁC A SGRAFITOVÁ VÝZDOBA ZÁMKU V LITOMYŠLI

Na podzim letošního roku startuje další aktivita určená především studentům a mladým akademickým a vědeckým pracovníkům. Řeč je o sérii šesti seminářů seznamujících se staršími projekty restaurování. Jako první příklad vzorového přístupu byl zvolen projekt restaurování **Valdštejnského paláce v Praze**. Dnešní sídlo senátu prošlo náročnou a několik let trvající rekonstrukcí v letech 1996 - 2003. Celodenní seminář spojený se závěrečnou diskuzí a vyhodnocením je naplánován na začátek září.

Námětem druhého semináře je **sgrafitová výzdoba zámku v Litomyšli**. Unikátní renesanční soubor dekorativního i figurálního sgrafita prošel v minulosti již několika restaurátorskými zásahy, přesto jeho stav vyžaduje novou intervenci. Seminář uspořádaný ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Pardubicích, který proběhne v říjnu 2011, má za cíl shrnout dosavadní poznatky o stavu výzdoby a nastínit možnosti a cíle budoucího restaurátorského zásahu.

Tématem třetího setkání by se měl stát po všech stránkách zájímavý projekt **Arcidiecézního muzea v Olomouci**, jenž by měl přijít na řadu v únoru 2012.

Máte-li zájem o účast na akcích, **můžete již nyní posílat přihlášky k účasti, stejně jako podněty pro konání zbývajících tří setkání, na e-mailovou adresu redakce** (viz tiráž na poslední straně).

ÚLOHA VZDĚLÁVÁNÍ V PÉČI O KULTURNÍ DĚDICTVÍ

JAKO TÉMA 4. DISKUSNÍHO SETKÁNÍ

V pořadí již čtvrté diskusní setkání projektu PPP PRO, které proběhne 19. července 2011 na Masarykově univerzitě v Brně, je věnováno často diskutované a stále naléhavé problematice vzdělávání v oblasti péče o památky a kulturní dědictví.

Oblast památkové péče je interdisciplinárním úběžným bodem, v němž se setkávají jednotlivé odbornosti podílející se na ochraně kulturního dědictví. Profesní studijní předpoklady získávají budoucí profesionální památkáři, restaurátoři a technologové v rámci akreditovaných oborů na

školách s humanitním, technickým, přírodovědným a výtvarným zaměřením. Specializovaný obor, který by důsledně a komplexně ve svém studijním programu postihoval teoretické i praktické aspekty památkové péče a kulturního dědictví však dosud nebyl akreditován na žádné instituci vysokoškolského typu.

Odbornost si mohou někteří pracovníci činní v památkové péči (pomineme-li vlastní praxi samotnou) doplňovat formou programů celoživotního vzdělávání. Ohledně edukace v památkové péči však stále zůstává

mnoho koncepčních otázek. Proto je potřeba vést otevřenou interdisciplinární debatu, z níž by neměli být vynecháni ani zástupci vyšších odborných škol s restaurátorským zaměřením.

Hlasy široké odborné veřejnosti po tomto diskurzu volají, proto je danému tématu věnováno také diskusní setkání, na němž budou prezentovány současné přístupy a modely vzdělávání, ale také zkušenosti nedávných absolventů čelících potřebám praxe. Závěrečná diskuze by měla shrnout aktuální potřeby a také nastínit možnosti, jak je řešit.

NEPŘEHLÉDNĚTE!

BLIŽŠÍ INFORMACE O VŠECH PŘIPRAVOVANÝCH AKCÍCH NAJDETE NA INTERNETOVÝCH STRÁNKÁCH PROJEKTU

<http://projekty.upce.cz/ppp-pro.html>

PŘEDSTAVUJEME PARTNERA PROJEKTU

Národní památkový ústav je institucí s dlouholetou tradicí a vysokou prestiží v oboru památkové péče. Fakulta restaurování Univerzity Pardubice spolupracovala s Národním památkovým ústavem již v minulých letech a na předchozí aktivity navazuje také stávající spolupráce v rámci projektu. Partnerský podíl NPÚ bude spočívat v koordinaci činnosti studentů v rámci stáží na jednotlivých územních pracovištích NPÚ a zapojení odborných pracovníků partnera do všech hlavních odborných aktivit projektu. Z výše uvedeného vyplývá, že spolupráce Národního památkového ústavu na projektu PPP PRO je klíčová.

Charakteristika a poslání instituce

Národní památkový ústav je odbornou a výzkumnou organizací státní památkové péče s celostátní působností. Jako příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo kultury ČR, je odbornou organizací památkové péče ve smyslu zákona č. 20/1987 sb., o státní památkové péči. NPÚ se organizačně člení na ústřední pracoviště v Praze (ÚP) a čtrnáct územních odborných pracovišť (ÚOP) v jednotlivých krajích: v hlavním městě Praze, ú.o.p. středních Čech v Praze, v Českých Budějovicích, v Plzni, v Lokti, v Ústí nad Labem, v Liberci, v Pardubicích, v Josefově, v Brně, v Telči, v Kroměříži, v Ostravě a v Olomouci. Zatímco ústřední pracoviště řídí celkovou činnost NPÚ a v rozsahu vymezeném vnitřními předpisy přímo zajišťuje úkoly státní památkové péče, jednotlivá územní odborná pracoviště zajišťují úkoly státní památkové péče v rozsahu své územní působnosti.

Činnost NPÚ navazuje na dlouholetou tradici prvorepublikových úřadů, které disponovaly nejen bohatými dokumentačními fondy, ale především specialisty ve všech hlavních oborech, které se podílejí na poznávání, uchovávaní a prezentaci památek. Jako odborná a výzkumná organizace státní památkové péče dnes zajišťuje a vykonává základní i aplikovaný vědecký výzkum a další odborné, pedagogické, vzdělávací, publikační a popularizační činnosti směřující k zajištění kvality odbornosti v péči o kulturní památky a památkově chráněná území. NPÚ také spravuje Ústřední seznam kulturních památek. Hlavní činnosti lze rozdělit na dvě základní skupiny. Jednak je to výzkum a vývoj, jakož i odborné a metodické činnosti usměřující péči o památky ve vlastnictví a správě jiných subjektů, jednak je to péče o soubor zpřístupněných kulturních památek, zejména státních

hradů a zámků, které jsou v přímé správě NPÚ.

NPÚ jako správce památkových objektů

Národní památkový ústav spravuje celkem 103 památkových objektů, z nichž 79 má statut Národní kulturní památky a 7 je zapsaných na Seznam světového

ních stavebně historických průzkumů, záchranných archeologických výzkumů apod.

Výzkum a vývoj

Pro zkvalitňování vědeckého poznání kulturního dědictví i rozvoje teorie, metodologie a praxe oboru památkové péče NPÚ koordinuje a z velké části vlastními odbornými kapacitami také zajišťuje vědecký základní a aplikovaný vědecký výzkum. Shromažďuje a vyhodnocuje také poznatky, zkušenosti a informace o historických i novodobých technologiích a materiálech vhodných pro opravy a restaurování památek. Zpracovává památkové průzkumy a rozbory památkově chráněných děl nebo celých území s cílem prohloubit poznání jejich hodnot. Pro přípravu a výkon péče o památky systematicky ošetřuje, využívá, spravuje a doplňuje dokumentační sbírky a informační fondy obsahující písemnou, grafickou, mapovou a fotografickou dokumentaci k evidovaným i neevidovaným památkám.

Vzdělávání

Jedním z úkolů NPÚ je také zabezpečení dalšího vzdělávání pracovníků v oboru státní památkové péče. V rámci celoži-

kulturního dědictví UNESCO. Zajišťuje proto také rozsáhlou škálu činností spojených se správou a prezentací památkových objektů, ať už se jedná o zpracování písemné a fotografické dokumentace mobiliárních fondů ve správě pracovišť NPÚ, provádění operativních i standard-

Jednou z památek UNESCO ve správě Národního památkového ústavu je také Květná zahrada v Kroměříži.

vočního profesního vzdělávání zajišťuje NPÚ dva vzdělávací cykly: dvouleté rekvalifikační studium památkové péče pro středoškolsky vzdělané pracovníky a jednoletý kurz památkové péče pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky. Dvouleté studium je akreditováno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy jako rekvalifikační kurz. Přednostně jsou do obou forem studia přijímáni zaměstnanci územních odborných pracovišť Národního památkového ústavu, studium však absolvují také zájemci o problematiku památkové péče z řad studentů nebo akademické obce, neboť v ČR dosud specializované obory tohoto zaměření nejsou. NPÚ také spolupracuje se školami všech typů při rozšiřování výsledků vědeckého výzkumu, vzdělanosti a povědomí o hodnotách a významu kulturního dědictví pro současnost a působí na veřejnost směrem k pozitivnímu vztahu k památkám.

VRATISLAV NEJEDLÝ:

MOŽNOSTI ZLEPŠENÍ TU JSOU

V čem podle vás vězí základní problémy spolupráce technologů restaurování a dalších účastníků památkové péče?

Základní problémy spolupráce technologů restaurování a památkářů-historiků umění a restaurátorů nevidím v oblasti vzdělání, organizační struktur apod. Zásadní problém spočívá podle mého názoru v oblasti etické: participující obory i jednotlivci často podceňují své okolí, spolupracující prostředí, přeceňují podíl oboru, který zastupují, své postoje často formulují a formují jako antitetické, nezvratné soudy.

Jaké postavení a kompetence má v této spolupráci v procesech památkové péče technolog restaurování?

V současnosti je velmi malé. Je to dáno především tím, že v oblasti památkové péče (míněno především NPÚ) je zastoupení technologů restaurování, dalo by se říci, skoro mizivé. Tento stav vyplývá a vznikl v určitém historickém společenském kontextu, jednou z jeho součástí by mohly být mimo jiné tendence připomenuté v předcházejícím bodě. Situace je komplikována také dalšími „danostmi“. Jednou z nich je skutečnost, že po relativně dlouhé období byla technologie restaurování vnímána jako součást „socializace“ oboru restaurování.

Expertní a metodická činnost

Národní památkový ústav zabezpečuje také metodickou činnost týkající se péče o nemovitě i movitě památky, jejich soubory, dochované historické prostředí, památkové rezervace, zóny, ochranná pásma a území s archeologickými nálezy, atd. Při zajišťování péče o kulturní památky a památkově chráněná území poskytuje odborný servis vlastníkům chráněných objektů a samosprávám dotčených obcí a vydává odborná vyjádření k obnově těchto objektů jako podklad pro závazná stanoviska příslušných orgánů státní správy. Dále sleduje provádění komplexní péče o památkový fond na území regionu, dává návrhy na odstranění zjištěných závad majitelům i orgánům státní správy a zúčastňuje se projednávání projektové dokumentace pro obnovu nemovitých kulturních památek.

Zcela pomínuty zůstaly klady vstupu přírodních věd a technologů restaurování do tehdejšího systému, například právě snahy o zabezpečení odpovídajícího podílu technologů restaurování na procesu restaurování uměleckých a uměleckořemeslných výtvarných děl - památek.

Uplynul určitý čas. V únoru 2011 v České republice začaly lékařské odbory akci na zvýšení platů lékařů. Jejich taktiku je možné shrnout do konstatování, že většina nemocničních lékařů dá výpověď a stát tak nebude schopen zajistit potřebnou nemocniční lékařskou péči. Vrcholný odborný stavovský orgán lékařů v ČR „lékařská komora“, které mu stát předal jednu ze svých pravomocí odborného posuzování a zabezpečování zdraví občanů, se jednoznačně přiklonil k odborářům. Lze důvodně předpokládat, že model chování lékařské komory může fungovat i u jiných komor, vrcholných odborných grémií...

Jsou vůbec očekávání a požadavky kladené na technologa restaurování v praxi ze strany dalších účastníků památkové péče reálné?

Obávám se, že bývají často mylné nebo alespoň problematické. V památkové péči a v rámci ní i restaurování v památkové péči se někdy stává technolog jakousi poslední instancí, která má pro-

Počty nemovitých památek a plošně chráněných území na území ČR:

Světové kulturní dědictví (UNESCO): 12

Národní kulturní památky (NKP): 272

Archeologické památkové rezervace (APR): 8

Ostatní památkové rezervace (např. technické památky): 2

Městské památkové rezervace (MPR): 40

Vesnické památkové rezervace (VPR): 61

Krajinné památkové zóny (KPZ): 19

Městské památkové zóny (MPZ): 253

Vesnické památkové zóny (VPZ): 211

Nemovitě kulturní památky – celkový počet rejstříkových čísel: 40260 (pod tímto číslem se ukrývá na 80 tis. jednotlivých objektů)

Movité kulturní památky - celkový počet evidovaných rejstříkových čísel: 43 663 (pod tímto číslem se ukrývá více než 1,5 mil. jednotlivých předmětů)

zdroj: Monumnet, NPÚ

sadit její požadavky. Že je takový postup známkou diletantismu, opakem mezioborového přístupu, který vychází z principu, že k restaurování je nutné přistupovat interdisciplinárně od samého počátku akce, snad ani nemusím dodávat.

A konečně, v čem vidíte očekávané přínosy partnerské sítě vzniklé v projektu PPP PRO pro rozvoj této interdisciplinární spolupráce?

Protože zastávám názor, že nejlépe ve společenských procesech fungují struktury, které vznikají jakýmsi vnitřním vývojem z interních potřeb těchto společenských částí, domnívám se, že vznik sítě týkající se restaurování-konzervování památek, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, je pro tento úsek aktivit zcela zásadní. To platí samozřejmě i pro uplatňování principu interdisciplinarity.

PhDr. Vratislav Nejedlý CSc., historik umění, působí na ústředním pracovišti Národního památkového ústavu v Praze jako odborný pracovník na problematiku restaurování památek malířství, sochařství a uměleckých řemesel. Zaměřuje se především na dějiny a metodologické problémy spojené s restaurováním výtvarných uměleckých děl a jejich souborů.

IVANA KOPECKÁ (NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM)

Při posuzování postavení technologa v oblasti konzervace a restaurování vycházím především ze své osobní zkušenosti více než třiceti let praxe v oboru.

Informace o materiálech a schopnost s nimi pracovat - to je dost sofistikovaná i široká oblast pro práci technologa. Nestačí jen odnést vzorek na analýzu. Řada laboratoří výborně vybavených analytickými přístroji, ale zabývající se analýzou v jiné oblasti, nedokážou z toho malého a netypického vzorku připravit reprezentativní analytický preparát, ani interpretovat výsledky analýzy. Technolog by měl umět nejen dojít k nějakým výsledkům, ale měl by je také umět interpretovat. Restaurátor by měl dostat informaci, jaké materiály byly v minulosti použity a co by se s nimi mohlo stát v budoucnu. Informace jen o čistém chemickém složení je irelevantní.

Asi před 30 lety na pražské Vysoké škole chemicko-technologické končili studia první chemici specializovaní na chemii restaurování uměleckých děl. V té době se už poměrně široce používaly syntetické pryskyřice, polymerní disperze a organokřemičitany. Na VŠCHT tehdy vznikala řada odborných studií, které mohly restaurátorům usnadnit práci nebo jim pomoci vyvarovat se některých chyb, zejména při práci s novými materiály, ale ze strany restaurátorů byl o spolupráci pramalý zájem. Práce do šuplíku či pouze pro publikaci bez odezvy z praxe byla - alespoň pro mě - poněkud frustrující. Akademie výtvarných umění - jediná vysoká škola, vychovávající v té době u nás restaurátory, tenkrát spíše trpěla jako okrajový předmět přednášky doc. Pokorného z Vysoké školy chemicko-technologické o pigmentech.

V roce 1980 jsem nastoupila do nově vzniklých Státních restaurátorských ateliérů - do analytické laboratoře. Zde byla v jednotlivých ateliérech zaměstnána řada technologů, ale poměry mezi technologi a restaurátory byly nastaveny tak tvrdě a uměle, že technologové dostali v restaurátorském procesu naopak velké pravomoci, někdy i v oblastech, ve kterých měli minimální zkušenosti, což vyvolávalo animozitu, v některých případech oprávněnou.

Technologické působení v památkovém ústavu působilo, zejména v počátcích, dosti beznadějně. Přírodovědci uvažují jinak než historici umění, do světa přání a hypotéz vnášejí strohé fyzikální zákonitosti a nečekané anebo neplánované výsledky analýz, jak nechtěné děti. A protože technolog bývá osloven nikoli na začátku nějakého procesu restaurování či obnovy, ale až tehdy, když se věci nedaří, často je poslem špatných zpráv a tedy i persona non grata. V památkové péči existuje i jiná frustrace - řada průzkumů je dělána proto, aby byly tři stránky navíc a „aby to bylo barevné“. Spotřebovávají zbytečně čas, energii i peníze. V památkové péči je velký problém i v tom, že zde

nejsou vymezeny oblasti odpovědnosti. Uvnitř NPÚ nebyl mechanismus, který by zabezpečil respektování odborných stanovisek technologů, ani takový, který by vymezil odpovědnost za restaurátorské práce, navržené proti vůli přírodních zákonů.

Zásadně jiná je spolupráce s restaurátorem na volné noze, který platí ten průzkum, který opravdu potřebuje a technologické rady vnímá jinak, neboť za dílo nese odpovědnost i ekonomickou. V takovém případě má technolog obrovský pocit zadostiučinění, i když je práce obtížná, protože má jasný smysl.

Je zřejmé, že vnímání profese technologa se mění podle typu instituce, na níž působí, ale měnilo se i v průběhu doby. V průběhu času, tak, jak přibývaly moderní materiály a metody průzkumu, se ukázalo, že i technologové jsou často nezbytní a je užitečné s nimi spolupracovat. Změnil se i mezinárodní kontext. V západní části Evropy jsou technologové součástí restaurátorského projektu už delší dobu. U mezinárodních projektů - často zajímavých i finančně - se předpokládá účast technologa jako samozřejmá. Změnila se i atmosféra na vysokých školách. Současní studenti dobře vědí, že to, co se dnes naučí, je v budoucnu musí uživit, a že schopnost pracovat s moderními materiály a využít moderní analytické metody jen rozšíří možnosti jejich uplatnění. Chovají se podle toho a snaží se odnést si v tomto směru ze školy maximum.

V instituci je otázkou začlenění technologa. Technologické pracoviště je sice provázáno s restaurováním i s konzervací, a je-li spojeno s preventivní konzervací, pak i se sbírkami, ale má dostatečně silnou individualitu, aby i v malém personálním obsazení existovalo samostatně.

Těžko mohu porovnávat s jinými muzei. V Národním technickém muzeu laboratoř nikdy nebyla, ale současné uspořádání zatím funguje zdaleka nejlépe, jak jsem za celou svou profesní éru zažila. Patrně také proto, že i vybavení laboratoře bylo konzultováno napříč všemi odděleními muzea a vybíráno s ohledem na jejich potřeby. Mám tu výhodu, že analyzuji, interpretuji výsledky své i externí, konzultuji technologii restaurování i preventivní konzervaci. Takže profesní oblasti se zde prolínají a mnoho výstupů se zde schází.

Příspěvek byl přednesen na 2. diskusním setkání s názvem Interdisciplinární spolupráce - Památková péče a přírodní vědy, které proběhlo dne 23. února 2011 na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli.

POHLED NA TECHNOLOGA OČIMA PAMÁTKÁŘE

ZDENĚK VÁCHA (NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, ÚOPV BRNĚ)

Abychom mohli na otázku vztahu („pohledu na...“) „památkáře“ a „technologa“ v obecné rovině odpovědět, musíme si nejprve osvětlit, jak se památková péče konstitovala a jak se vyvíjela ve vztahu k jiným disciplinám, jež se na ochraně kulturního dědictví podílejí. Dovolte mi proto započít poněkud širěji.

Jak víme, cesty konstituování památkové péče jako teoretické konstrukce i praktické činnosti jsou velmi spleťtité. Pomineme-li známé protomanifestace památkové péče, motivované často patrioticky jako nástroj identity určitého společenství (již od středověku přes renesanci a barok), s pojmem historická památka (monument historique) jako předmětem institucionalizované (státní) ochrany se setkáváme v roce 1790 v revoluční Francii. V užší či širší návaznosti na osvícenecké a romantické proudy se myšlenka ochrany památek objevuje a citelněji prosazuje na více místech Evropy – v Anglii, ve Francii, v Prusku i v Rakousku. Památková péče bývá považována za „do určité míry nemanželské dítě romantismu“ (Theodor Brückler), jindy za „dítě historismu a vnouče osvícenství“ (Norbert Huse).

Východiska památkářské doktríny ovšem byla od počátku rozhodně různá, zjednodušeně – od francouzského novoplatonika Violetta-le-Duc, jenž v zájmu oživení či znovuzrození „génia gotiky“ a obdivem k technickému pokroku dospěl až k názoru, že „restaurovat budovu neznamená ji udržovat, opravovat anebo přestavovat, ale kompletně ji obnovit až do takového stavu, jaký v dané době vůbec nemusel existovat“ (1854-68; Dictionnaire raisonné de l'architecture française) na straně jedné, k britskému úhlu pohledu na straně druhé. Kupříkladu John Ruskin (1851-53) na adresu francouzských architektů říká, že „Jsou osudovější pro památky, jež zamýšleli zachránit, než oheň a revoluce“ (1851-53; Stones of Venice) a jinde (1849; Seven Lamps of Architecture) dále tvrdí, že „Restaurování, takzvané, je nejhorším způsobem destrukce“. U památek hovoří též o „age value“, čímž anticipoval „Alterswert“ Aloise Riegla. Obecně známá Ruskinova výzva „pořádně se starejte o své památky a nebudete potřebovat je restaurovat“ je vlastně plédováním pro preventivní konzervaci památek, jež se právě až na konci 20. století stala jedním z hlavních témat památkové péče, jednou z hlavních strategií pro udržitelnost památkového fondu (viz kupř. stati Manfreda Kollera či Michaela Kühenthala).

Ve stejném myšlenkovém proudu potom pokračoval na kontinentu vlivný a významný německý historik umění a památkář (původním vzděláním historik) Georg Dehio, když kolem roku 1900 propagoval devizu Konservieren statt Restaurieren (na poli konzervačního přístupu měl svého předchůdce již v Corneliu Gurlittovi, jenž zároveň varoval před planým napodobováním historických vzorů,

nové na památce považoval za rovnocenné). V roce 1903 byl vydán spis již zmíněného Aloise Riegla Der moderne Denkmalkultus, jehož význam zdaleka přesáhl hranice habsburské monarchie. To vše především jako reakce na puristické tendence hledání „stylové jednoty“, jež v praxi vedly k zcela zásadním a nenahraditelným škodám na památkách. Památková péče „přinesla – toto musí být konstatováno sine ira et studio – i typické dětské nemoci nových disciplín, v konkrétním případě patologickou závislost na v detailu nikdy neexistujícím a proto též nerekonstruovatelném, originálním stavu“, což v mnoha případech bylo popisováno jako „gotický styl“ (Theodor Brückler).

Polarita „restaurační“ a „konzervační“ metody je, zdá se, památkové péči imanentní a i po ústupu od idejí stylové jednoty (všechny tyto krajní názorové polohy se projevíly již krátce po vzniku institucionalizované památkové péče, tedy v průběhu 19. století) se v praxi více či méně vyhraněně uplatňují dodnes. Ať tak či onak, „restaurátoři“ i „konzervátoři“ se zevrubně (v teoretické rovině nezřídka až fetišisticky) zabývali především hmotnou podstatou památek. Poznání materiálové podstaty – technik, technologií, konstrukcí atd. bylo východiskem pro další uvažování.

Památková péče byla ve svých počátcích úzce spjata s dějinami umění (proto se též většina teoretických pojednání dodnes zabývá především vztahem památkové péče a dějin umění) a její východiska v samotných počátcích, ať už personální či teoretická, jsou úzce spjata s archeologií, muzeologií, sběratelstvím a znalcstvím. Pro naše prostředí významnou roli sehrála tzv. Vídeňská škola dějin umění. Hned na jejím počátku stojí osobnost Franze Wickhoffa (1853–1909), jehož stěžejním přínosem pro dějiny umění, a zprostředkovaně i pro památkovou péči, je jeho „antidoktrinářská“ myšlenka, že pevnou platformou pro zkoumání fenoménů je pouze stanovení přísně vědecké metody podložené empirickými poznatky. Byla tedy konstituována jako v zásadě humanitní disciplína, byť ve spodních proudech nikdy nechyběl element „architektonický“ a „inženýrský“. Občas se stávalo dominantní projekčně-technicko-konstrukční nazírání památky, zejména po II. světové válce, kdy škody na stavebním památkovém fondu vyžadovaly rozsáhlé rekonstrukce a rozhodující slovo dostávají projektanti a stavební technici (u nás je odrazem „rekonstrukční“ vlny vznik SÚRPMO, jež vzniká ještě roku 1954). Tím se přiblížíme k vlastnímu tématu.

Ideové zápasy uvnitř památkové péče byly dány názorovými (filozofickými) východisky jejich účastníků – v houštině proudů a osobních myšlenkových orientací nacházíme nacionálně klerikální, aristokratické, buržoazní, konzervativně–revivalistické, retrospektivistické – na druhé straně antiklerikální, antiaristokratické i antiburžoazní – socialistické, kosmopolitní, modernistické, avant-

gardistické... postoje.

Co však zůstalo? Evropská památková péče se i na prahu třetího tisíciletí považuje za „*ochránkyni historické substance*“ a dále lze (údajně, dle Hellbrüggeho, od roku 1975, mezinárodního roku památek, v němž probíhaly rozsáhlé a fundamentální diskuse) zaznamenat změnu paradigmat: výběr dle hodnoty a kvality nahrazuje požadavek zachování materiální postaty jako takové. Tím se památková péče metodicky uvolnila, aby „*do budoucna viděla svůj smysl s pomocí vědeckého doprovodu uchovávat prostředky rekonstruujících či konzervačních opatření archetypické a dobou vzniku příznačné ukázky minulosti*“ (Christoph Hellbrügge).

Domnívám se, že zvýšený zájem o hmotnou podstatu památek, jak jsem již tvrdil na jiném místě, souvisí se třemi trendy, které v současnosti profil oboru památkové péče v nejšířším kontextu formují. Prvním je aktualizace tématu autenticity. Otázce autenticity se dostalo docenění na mezinárodní úrovni a současně potvrzení její naléhavosti pro oblast ochrany kulturního dědictví mj. v podobě dokumentu z Nary v roce 1994, ale, jak svědčí i současná situace u nás, není zdaleka uzavřenou kapitolou.

Druhým je zvýšení senzitivity vůči historickým úpravám památek, související patrně též s aktualizací zkoumání i současné aplikace historických technologií, která je ve zvýšené míře na pořadu dne od 60. let 20. století. Již Benátská charta z roku 1964 jednoznačně postuluje respekt k původním materiálům ve svém článku 9, čímž na důležitost tohoto fenoménu přímo poukazuje.

Třetím momentem je aktualizace otázek preventivní péče, tedy technické zajištění hmotné podstaty a ochrana před degradací, jak již bylo zmíněno. A též proto se role disciplín, jež se přímo zabývají hmotnou podstatou památek, v památkové péči stává čím dál více stěžejní. Tedy technologů, ať již se za tím pojmenováním skrývá

cokoli. Pomocně lze, a jde pochopitelně o umělé dělení, pilíře péče o hmotné kulturní dědictví pojmenovat následovně: **památkář** (ten co hodnotu rozpozná a pojmenuje) – **technolog** (stanoví na základě poznání hmotné podstaty diagnózu a navrhne v detailu terapii) – **restaurátor či specializovaný řemeslník** (ten, který to provede). Ponechme nyní památkáře a restaurátora/řemeslníka stranou. Kdo je to onen technolog? Z hlediska památkáře patrně technicky či přírodovědně orientovaný expert, jež je schopen odpovědět na otázky materiální povahy předmětu ochrany a stanovit technické postupy pro opravu (sanaci – konzervaci – restaurování atd.) předmětu zájmu. Od chemika-analytika přes stavebního fyzika, geologa, statika, dendrologa i dendrochronologa, metalurga, entomologa i mykologa, botanika, klimatologa... A výčet nemůže být konečný, neboť v rámci atypických zadání památkové péče (v návaznosti na unikátnost jednotlivých součástí památkového fondu) se mohou uplatnit specializované profese, jež do této sféry vstupují jen sporadicky a okrajově. A samozřejmě též odborník, jehož přístrojové vybavení dovede materiálovou analýzou či speciálními měřeními proniknout do hloubky hmoty či diagnostikovat děje, jež na (v) památce, ať již uměleckém díle či stavbě, probíhají.

Pokud přírodovědné obory a aplikované technické profese vstupují do procesu obnovy (konzervace – sanace – rekonstrukce – rehabilitace – adaptace atd.) památky, stávají se „památkáři“ stejně jako pracovníci odborné instituce či úředníci sféry exekutivy – stejně tak jako člověk, který na svém památkovém domě po zimě vyčistí žlaby.

Příspěvek byl přednesen na 2. diskusním setkání s názvem Interdisciplinární spolupráce - Památková péče a přírodní vědy, které proběhlo dne 23. února 2011 na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli.

PŘÍRODOVĚDNÉ REFERENČNÍ SBÍRKY, KNIHOVNY A DATABÁZE

IVANA KOPECKÁ (NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM)

Databáze – sbírky standardů z oblasti přírodních věd mají svůj nemalý význam jak ve vzdělávacím procesu, tak pro analýzu historických a uměleckých materiálů. Můžeme rozlišovat sbírky materiálů (pigmentů, barviv, hornin, dřev, ...) a komparační databáze analytických výstupů, charakteristických pro jednotlivé materiály (databáze různých typů molekulárních spekter, mikroskopické zobrazení výbrusů hornin, řezů různými dřevinami, apod.). Další skupinu tvoří databáze informací o analýzách – např. informace o analýzách různých děl jednoho autora. Ty poslední jsou málokdy veřejně přístupné, respektive přístupné jsou, ale jen konzultačně, na místě.

Materiálové sbírky standardů jsou velmi cenné. Jednak při výchově restaurátorů nebo technologů v oblasti restaurování a konzervace, jednak proto, že tyto materiály mohou kdykoli posloužit i jako analytické standardy, a to pro jakýkoli typ analýzy a jakoukoli měřicí metodu.

Komparační databáze analytických výstupů jsou naprosto nepostradatelné pro vyhodnocení zejména molekulárních analýz instrumentálními analytickými technikami, jejichž výstupy (většinou spektra) jsou zpracovány počítačem. Z hlediska potřeb analýzy v oblasti restaurování a konzervace se jedná hlavně o FTIR a Ramanovu spektroskopii. Komparační databáze si zákazník obvykle už ku-

puje s analytickým přístrojem, a to v rozsahu, který odpovídá předpokládané oblasti využívání spektrometru. Pro řadu oblastí analýzy existuje velké množství komerčních databází v různě obsáhlých, naměřených různými měřicími metodami a také v různých formátech. (Aby databáze mohla být aktivně využívána, je nutné, aby spektra byla ve stejném formátu nebo kompatibilní se softwarem spektrometru, na němž je analýza prováděna.) Komerční databáze v této oblasti nabízí např. firma BIO-RAD: Spectral Databases Dyes, Pigments and Stains; firma Sigma: Dyes, Stains and Pigments FT-IR Spectral Library, firma Nicodrom: IR Paintings – Art Materials

Analytičtí chemici si obvykle další databázi vytvářejí sami. Databázi „šitou na tělo“ – obsahující např. nejčastěji analyzované materiály v různých kombinacích, v různém stavu a stáří a také měřené různými měřicími metodami.

Řadu spektrálních databází, které se nějakým způsobem dotýkají analýzy historických a uměleckých materiálů, lze dohledat na internetu. Většina z nich však nemůže sloužit pro analýzu neznámého vzorku nebo detailní komparaci, neboť se spektrem nelze pracovat (někdy je uvedena pouze tabulka hodnot píků), ale určitý informační význam nesporně mají. Takové bezplatné specializované, ale nepřilíhající rozsáhlé databáze lze nalézt např. na webových stránkách některých univerzit (např. londýnské UCL, estonské university v Tartu) nebo na stránkách internetových muzejních encyklopedií anebo jako součást odborných studií, publikovaných ve vědeckých časopisech (např. Elsevier: Spectrochimica acta). Přístup k odborným článkům je obvykle placený.

Nejvýznamnější je volně přístupná a zároveň i největší databáze IRUG (Infrared and Raman Users Group), ve které lze najít velké množství spekter standardů z oblasti historických, uměleckých i konzervačních materiálů. Kromě toho ve společném projektu s Institute of Museums and Library Services IRUG buduje samostatnou databázi specializovanou pro tuto oblast (zatím není). Existuje i komerční specializovaná databáze Nikodrom.

Do přírodovědných databází spadá i nádherná francouzská mykologická databáze MYCOTA, mapující různé typy hub a plísní, které napadají materiály kulturního dědictví. Lze v ní hledat různými způsoby – podle substrátu, podle typu plísně, podle fotografie poškození, podle taxonomického zařazení, podle toxinů, ... Tato databáze je nezvykle velkoryse pojata dvojjazyčně.

Závěrem si dovoluji konstatovat, že tyto databáze jsou velmi užitečné a platné, ale pouze hodně poučenému uživateli a jejich existence a dostupnost není důvodem, proč by si každé pracoviště nemělo budovat databáze vlastní.

Řadu cenných informací může poskytnout také francouzská databáze plísní kontaminujících objekty kulturního dědictví „MYCOTA“, dostupná na adrese mycota.crcc.mnhn.fr

Seznam internetových adres přírodovědných referenčních databází z oblasti restaurování a konzervace kulturního dědictví:

* Base de données de spectres Raman (La Société Française de Minéralogie et Cristallographie) (la SFMC): <http://www.obs.univ-bpclermont.fr/sfmc/main/raman.htm>

* FT Raman Catalogue (Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo): <http://www.geocities.com/ostroum/FTRAMAN.htm#P>

* Handbook of Minerals Raman Spectra (ENS-Lyon): <http://www.ens-lyon.fr/LST/Raman/>

* Integrated database of Raman spectra, X-ray diffraction and chemistry data for minerals (RRUFF Project): <http://rruff.info/>

* Mineral Raman Database (University of Parma): <http://www.fis.unipr.it/pheviz/ramandb.html>

* Raman Spectra Database (Geofluids Lab Siena University): http://www.dst.unisi.it/geofluids/raman/spectrum_frame.htm

* Raman Spectra Database of Minerals and Inorganic Materials (RASMIN) (Ceramics Inst. AIST): http://riodb.ibase.aist.go.jp/rasmin/E_index.html

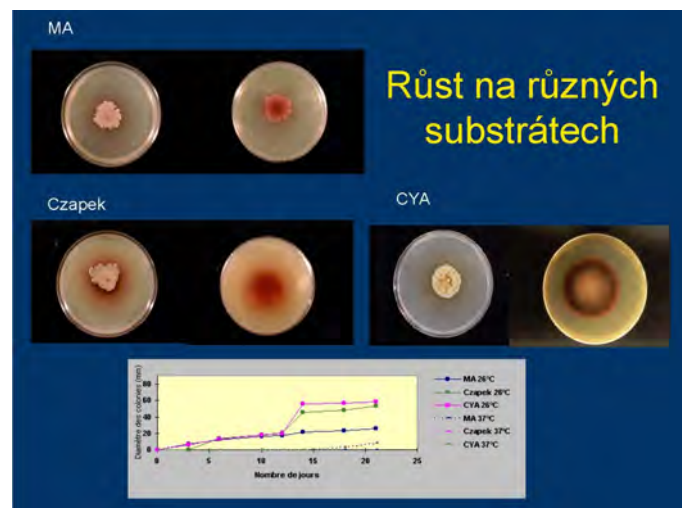
* Raman Spectroscopic Library of Natural and Synthetic Pigments (Univ. College London): <http://www.chem.ucl.ac.uk/resources/raman/speclib.html>

* Database of ATR-IR spectra of materials related to paints and coatings http://tera.chem.ut.ee/IR_spectra/

* Infrared and Raman Users Group (IRUG) Spectral Database: <http://www.irug.org/ed2k/search.asp>

* MYCOTA : Les contaminants fongiques du patrimoine culturel: <http://mycota-crcc.mnhn.fr>

Příspěvek byl přednesen na 3. diskusním setkání s názvem Informační síť a databáze v péči o kulturní dědictví, které proběhlo dne 14. dubna 2011 na Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AVČR, v.v.i.

DATA BÁZE ARCHIVU KATEDRY HUMANITNÍCH VĚD A MUSEA RESTAUROVÁNÍ A HISTORICKÝCH TECHNOLOGIÍ FAKULTY RESTAUROVÁNÍ UNIVERZITY PARDUBICE

PETR HORÁK (FAKULTA RESTAUROVÁNÍ UNIVERZITY PARDUBICE)

V počátcích snahy vytvořit tuto přehlednou a interaktivní databázi stála nutnost zpracovat a zpřístupnit dva poměrně obsáhlé – a neustále se rozrůstající – fondy: dokumenty uložené v rámci archivu Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice a sbírkové předměty Musea restaurování a historických technologií při téže instituci. Rozsáhlé archivní fondy Katedry humanitních věd jsou tvořeny různými typy dokumentů, které se nějakým způsobem těsněji dotýkají problematiky restaurování a konzervace uměleckých děl minulosti. Zejména jde o soubor restaurátorských dokumentací, vzniklých v rámci Fakulty restaurování (a škol, které jí existenčně předcházely), nebo původu jiného (za všechny např. darem získaný osobní archiv ak. mal. Jiřího Láta).

Za téměř dvě desetiletí fungování restaurátorské školy v Litomyšli bylo shromážděno úctyhodné množství dokumentací restaurátorských zásahů, prováděných v rámci výuky; neméně rozsáhlý fond restaurátorských zpráv cizího původu se pak týká i zásahů z minulosti vzdálenější. Už vzhledem k záběru a množství uložených pramenů jasně vyplynula potřeba co nejlépe zpřístupnit a katalogizovat tento fond, obsahující jinde nezjistitelné údaje, které mají pro další práci restaurátorů, technologů restaurování i historiků umění zásadní důležitost.

Připočteme-li k výše zmíněnému ještě skutečnost, že restaurátorské zprávy jsou povinně (dle ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) vyhlášky k provedení zákona o státní památkové péči č 20/1987 Sb.) předávány Národnímu památkovému ústavu nepříliš dlouhou dobu, že jejich vyhledávání je za současného stavu v rámci pracovišť NPÚ – mírně řečeno – velice obtížné a že jejich komplexní katalogizace je zatím ještě v plenkách, pak se vytvoření elektronického katalogu restaurátorských dokumentací archivovaných Katedrou humanitních věd Fakulty restaurování jeví jako krok přinejmenším průkopnický.

U počátku této snahy stál vedoucí Katedry humanitních věd Jiří Kaše, který je také autorem dlouhodobě fungujícího katalogizačního systému, z něhož vychází i nově vzniklá elektronická databáze. Vedle zmíněných restaurátorských dokumentací jsou v jejím rámci zpracovávány též seminární práce studentů Fakulty restaurování. V současnosti probíhá technické řešení propojení této databáze s existujícím elektronickým archivem diplomových prací. Jde o prameny velice hojně využívané – v první řadě samozřejmě studenty Fakulty restaurování, krom nich ale i širší odbornou veřejností, zejména studenty umělecko-historických oborů. Vzhledem ke znepokojivé skutečnosti, že teoretické části diplomových prací studentů Fakulty restaurování nejsou aktuálně vyhledatelné (ačkoli jejich závažnost je v mnoha případech značná),

vyvstává potřeba je do databáze samostatně včlenit.

Druhým fondem, který se průběžně stává součástí této databáze, jsou pak sbírky Musea restaurování a historických technologií. I u zrodu této instituce, jejího katalogizačního systému a sbírkové činnosti vůbec stál Jiří Kaše. Sbírkové předměty poměrně komplexně dokumentují poněkud opomíjený, avšak velice důležitý technologický a materiální aspekt vzniku uměleckých děl v minulosti. Pro přiblížení fondů si dovoluji zde namátkou zmínit několik příkladů kategorií předmětů, z nichž sbírky sestávají: konstrukční a ozdobné kovové prvky (hřebíky, vruty, skoby, kování, čepy, lavičnický, různé kovové fragmenty uměleckých děl apod.), dřevěné konstrukční a ozdobné prvky (okenní rámy, části dveřních výplní, fragmenty soch, oltářů aj.), transfery omítek, cihly, vzorky materiálů (různých druhů kovu a jeho povrchových úprav, rozličných hornin, nerostů atp.) a obecně fragmenty uměleckých děl. Sbírkové předměty nezřídka pocházejí z restaurátorských zásahů, k nimž je v databázi archivována též restaurátorská dokumentace – díky tomu – a též díky možnosti vyhledávat konkrétní záznam pomocí klíčových slov, datace, stylu, lokality atp. – poskytuje databáze možnost nacházet nejrůznější souvislosti, jejichž význam pro restaurování, dějiny umění a vývoj uměleckořemeslných technologií je značný.

Databáze vznikla v rámci projektu Vzdělání pro konkurenceschopnost – restaurátoři pro evropskou praxi, realizovaném na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice. Její technické řešení a uživatelsky přívětivou on-line aplikaci, která ji obsluhuje, vytvořil Ing. Lukáš Slánský z Oddělení webových aplikací a DTP Univerzity Pardubice. V jádru se jedná o relační databázi PostgreSQL, nad níž pracuje servertová aplikace napsaná v programovacím jazyce Java s využitím JavaServlet Faces. Základní práci s daty zajišťuje framework Hibernate, za indexaci dat a vyhledávání v nich je zodpovědná knihovna Lucene. Aplikace je veřejně přístupná na adrese <http://museum.upce.cz>.

Je třeba doufat, že nezůstane jen u naplnění této databáze, která zefektivní a usnadní práci a studium nejen restaurátorům. Je nutné ji vnímat jako na první pohled poměrně skromné, nicméně v zásadě velice smělé vykročení na cestu, v jejímž cíli může stát provázání s rozsáhlejšími, avšak zatím z větší části nefungujícími databázemi podobného zaměření.

Příspěvek byl přednesen na 3. diskusním setkání s názvem Informační sítě a databáze v péči o kulturní dědictví, které proběhlo dne 14. dubna 2011 na Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AVČR, v.v.i.

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE NAJDETE:

DISKUSNÍ SETKÁNÍ VĚNOVANÉ TÉMATU VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI PÉČE O KULTURNÍ DĚDICTVÍ - JAKOU ROLI HRAJÍ HUMANITNÍ VĚDY? - PŘEDSTAVUJEME PARTNERA PROJEKTU: ÚSTAV PRO TEORETICKOU A APLIKOVANOU MECHANIKU AVČR, V.V.I. - PRVNÍ SEMINÁŘ VYHODNOCENÍ RESTAURÁTORSKÉHO PROJEKTU: VALDŠTEJNSKÝ PALÁC V PRAZE

BULLETIN Č. 02 VYCHÁZÍ NA ZAČÁTKU ŘÍJNA 2011

Třetí diskusní setkání věnované významu informačních sítí a databází v péči o kulturní dědictví proběhlo na půdě partnera projektu Ústavu pro teoretickou a aplikovanou mechaniku AVČR, v.v.i. Jeho zástupci společně s kolegy z Vysokého učení technického zde také představili svůj nový projekt MONDIS, jehož cílem je vybudovat znalostní systém pro dokumentaci a analýzu poruch objektů kulturního dědictví a vytvořit podmínky pro jeho implementaci. Více se dočtete v příštím čísle e-bulletinu PPP PRO.

E-bulletin Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu. Elektronický časopis věnovaný tématu interdisciplinarity a mezioborové spolupráce v oblasti péče o kulturní památky a problematice budování sítí spolupráce. Vychází čtvrtletně, obvykle v březnu, červnu, září a v prosinci. - Vydává Univerzita Pardubice, Studentská 95, 532 10 Pardubice 2, IČO 00216275. - Adresa redakce: Centrum pro spolupráci v památkové péči, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl. Výkonná redaktorka: Petra Hečková, e-mail: petra.heckova@upce.cz. - <http://projekty.upce.cz/ppp-pro/bulletin.html>